

LA FINESTRA DE LA IGUALTAT

Feminització de les migracions i cadena global de cures

La progressiva feminització de les migracions es refereix tant al seu impacte en termes agregats com als models migratoris. Les estimacions de les migracions globals confirmen que des del 1960 fins l'actualitat les dones immigrants representen aproximadament la meitat dels migrants mundials. Tot això a pesar de la major proporció existent de dones estadísticament invisibles. Als límits de les estadístiques s'uneix la difícil delimitació de les migracions irregulars i la invisibilitat de les dones per la legislació d'estrangeria o el tipus de treball que realitzen als països de destinació. Les dones inicien projectes migratoris independents buscant autonomia econòmica: la globalització i la nova divisió internacional del treball generen circuits de supervivència familiar alternatius per a l'obtenció d'ingressos, protagonitzats de manera creixent per mà d'obra femenina. Destaca l'elevada taxa d'activitat de les dones immigrants molt per damunt de les dones espanyoles; com a evidència que emigren fonamentalment del seu rol laboral, trencant fins i tot estereotips dels seus llocs d'origen. Els processos migratoris cal analitzar-los com una combinació de factors de pressió o d'estímuls econòmics, polítics i socials —tant de les societats d'origen com de destinació— que influeixen de diferent manera per a dones i homes. D'una banda, un conjunt d'aspectes relacionats amb els canvis que succeeixen als llocs d'origen de les migracions, que afavoreixen la seua mobilitat i impulsen les persones a emigrar voluntàriament o de manera forçada: la falta d'oportunitats econòmiques, les expectatives de millora i de promoció que no es poden satisfer al lloc d'origen, canvis culturals, escapar de la pobresa, la persecució política, les pressions socials i familiars o la discriminació de gènere, entre altres. Per una altra, les caracte-



Portada del llibre.

rístiques de les àrees receptores que actuen d'efecte "crida", com els canvis sociodemogràfics i les implicacions que aquest corrent migratori té sobre el model nacional d'ocupació i sobre les activitats que ocupen majoritàriament les persones immigrants de manera clarament diferenciada per raó de gènere. La creixent participació femenina en el mercat de treball, els nous models d'organització de la família, el progressiu envelliment de la població o les insuficients polítiques públiques de provisió de serveis socials, entre altres, són aspectes de les societats receptores que expliquen la geografia generitzada de les migracions internacionals.

Podem afirmar, per tant, que la feminització de la migració és el resultat del sistema de gènere que hi ha tant als països d'origen com de destinació. La interrelació entre gènere i migració és clara. D'una banda, les relacions de gènere existents en les àrees receptores i d'origen condicionen les migracions: qui migra i per què, com es prenen les decisions de migrar i l'evolució del cicle migratori (d'entrada, permanència i eixida), però també afecten les conseqüències sobre els mateixos immigrants (condicions laborals i vitals, formes familiars), així com els impactes en les àrees receptores i d'origen. D'altra banda, en sentit invers també les migracions influeixen sobre les relacions de gènere dels països d'acollida i de destinació, fins i tot reforçant els rols tradicionals i les desigualtats o transformant-les cap a una major equitat.

La internacionalització del treball reproductiu en forma de servei domèstic constitueix un dels exemples més clars d'aquest procés d'interrelació entre relacions de gènere i processos migratoris. La "cadena global de cures" reclama i importa mà d'obra femenina dels països perifèrics per a l'atenció de les famílies dels països del Nord. Els llocs de treball ocupats per les immigrants no són casuals, sinó que obeeixen a les assignacions del sistema sexe-gènere imperants en les societats emissores i d'acollida que segmenten clarament els mercats de treball per raó de gènere. Particularment per al cas espanyol, les dones immigrants s'ocupen principalment en el sector serveis en activitats vinculades als serveis de proximitat com ara el treball domèstic.

Segmentació ocupacional que es reproduceix dins del mateix sector, atés que les immigrants ocupen els treballs amb pitjors condicions laborals enfront de les autòctones (per exemple, els contractes d'intermes) i, segons la nacionalitat, s'especialitzen en tasques de cura de persones dependents o neteges. Els països mediterranis són un clar exemple de com a la immigració, particularment la femenina, "ajuda" a suplir les manques de l'estat del benestar. Les dones immigrants proveeixen els serveis d'atenció que l'Estat no ofereix i a un preu inferior al de la provisió realitzada per empreses privades, atés que generalment es veuen obligades a acceptar salaris baixos en condicions de treball precàries i informals. L'efecte "substitució" del treball realitzat per les dones de les

famílies de classe alta, mitjana i fins i tot mitjana-baixa de les societats receptores per les dones immigrants silencia la persistència de la divisió generitzada del treball. En aquest model els barons no accepten les seues responsabilitats de treball domèstic, principalment en l'atenció de la gent adulta i la substitució d'unes dones per altres per a portar a terme les activitats de treball reproductiu no fa més que perpetuar-lo. El treball reproductiu continua atribuint-se a les dones, sense qüestionar les relacions patriarcales en la societat receptora que a penes canvien en l'àmbit privat, atés que els barons majoritàriament no s'impliquen ni en la realització ni en la gestió d'aquest treball. Està per veure què ocorre amb la demanda de servei domèstic, especialment per part de les classes mitjanes-baixes, atés que amb la crisi econòmica actual el temps mitjà d'espera per a trobar treball en el sector domèstic s'ha duplicat, passant de tres a sis mesos, evidenciant una vegada més que el matalàs de la crisi se situa en les famílies (llegiu en les dones).

El marc en el qual s'inseriu el recurs a les empleades de casa immigrants és el d'un problema col·lectiu que continua sense estar resolt, fins i tot ni tan sols correctament plantejat, en el pla social. La conciliació entre la vida professional i privada dels països del Nord és, en les condicions actuals, un assumpte difícil, alhora que necessari i impossible. En estar relegat a l'àmbit privat, constitueix un autèntic "repte" en la vida quotidiana, però que afecta només les dones. Els homes ni se'l plantegen i les dones l'assumeixen. Això tanca la situació en un cercle viciós del qual, de moment, no s'aconsegueix eixir. La "solució" mitjançant la utilització d'empleades de llar immigrants significa tancar el problema de conciliació en un cercle femení que a més deixa una baula de la cadena (les empleades) sense cap solució de reconciliació. En definitiva, s'està produint un transvasament de situacions generadores de desigualtat entre dones de diferent nacionalitat, classe social, raça o nivell d'estudis, entre altres. Assistim, per tant, a importants canvis qualitius en les diferències intragènere que oculten la persistència de desigualtats intergènere entre dones i barons.

Isabel Pla Julián. Professora de la Universitat (Més informació: http://www.uv.es/ipla/libro_luces.htm)

ELS INVESTIGADORS MÉS JOVES

PRÀCTIQUES DE BATXILLERAT ALS LABORATORIS DE LA UNIVERSITAT. Estudiants de batxillerat de centres valencians han fet pràctiques de química i biologia als laboratoris de la Universitat de València. Més de mil sis-cents estudiants han fet pràctiques a la Facultat de Química per a posar en evidència tota la teoria apresada durant el curs escolar. La iniciativa s'emmarca dins del Programa



d'Intercanvi entre Centres de Batxillerat i la Universitat. En el cas de la Facultat de Biologia, aquesta ha acollit sis-cents alumnes i professors de quaranta-set centres de secundària. L'objectiu ha estat motivar els estudiants per a la realització de treball experimental, com a via per a millorar la seua comprensió d'aquestes disciplines. FOTO: MIGUEL LORENZO

NOU DISE

Edita: Universitat de València.

Director: Francesc Bayarri.

Cap Redacció: Remei Castelló.

Consell de Redacció: Daniel González, Gonzalo Montiel, Olga Dénia, Alfons Cervera i Manuel Peris.

Disseny i maquetació: Tomàs Gorria.

Fotografia: Miguel Lorenzo.

Correcció lingüística: Agustí Peiró.

Administració i Serveis: Paco González, Vicent Martínez i Mònica García.

Contractar Publicitat: Publipress. Tel. 96 391 84 00.

Consell Editorial: Antoni Tordera, Pilar

Sanz, Josep Maria Jordan Galduf, Asunción Dobón, Francesc Bayarri i Manuel Peris.

Redacció: Gabinet de Premsa (Avinguda Blasco Ibáñez 13, 46010). Tel. 96 386 41 13. Fax: 96 386 41 14.

Correu electrònic: Premsa@uv.es.

Nou DISE digital:

<http://www.uv.es/~noudise>.

Impremta: Rotodomech S.L.

Depòsit legal: V-1.612-1997.

ISSN: 1138-0624.

Nombre d'exemplars: 12.000.